

CKV in
het VMBO
een kijkje
achter de
schermen

Docenten over CKV

Ckv is mij twee jaar geleden in de schoenen geschoven, maar ik ben ondertussen heel enthousiast geraakt. Het programma heeft een duidelijke structuur, maar daarbinnen hebben leerlingen maximale vrijheid om hun eigen interesses te volgen.

Iedereen roept altijd dat vmbo-leerlingen niks willen. Dat is niet waar. Ze vinden alleen andere dingen leuk dan we hadden gedacht. Een groot pluspunt van de manier waarop ckv nu wordt gebracht, is dat het leerlingen aanspreekt op hun belangstelling.

Ik vind het een geweldige manier van werken, omdat leerlingen niet stoffig uit een boekje hoeven te leren, maar zelfstandig op stap gaan. Het duurt soms even voordat ze op gang komen, maar uiteindelijk krijg je de kinderen altijd in beweging.

ckv: een nieuw vak voor het vmbo

Docenten die de afgelopen twee jaar hebben geëxperimenteerd met culturele en kunstzinnige vorming (ckv) in het vmbo zijn enthousiast. Dat komt vooral omdat hun leerlingen het vak zo leuk vinden. Het examenprogramma en lesmateriaal zijn ontwikkeld en uitgetest in een samenspel tussen SLO, Stichting Codename Future, Nederlands instituut voor kunsteducatie (lokv), zestien scholen en zestien regionale steunpunten voor kunsteducatie. Het resultaat is een programma dat speciaal is toegesneden op vmbo-leerlingen. Tijdens de proef hebben de leerlingen via een aantal stappen een actieplan opgesteld en zijn zij in groepjes op pad gegaan. Ze hebben voorstellingen bezocht, achter de schermen gekeken, mensen geïnterviewd en toegewerkt naar een tastbaar eindproduct.

Deze folder geeft informatie over het examenprogramma en het lesmateriaal voor ckv en laat docenten en leerlingen aan het woord over hun ervaringen.

Examenprogramma

Ckv wordt voor alle vmbo-leerlingen een verplicht programmaonderdeel van kunstvakken 1. Het is nu nog niet bekend of deze verplichting ingaat per augustus 2001 of later. Ckv krijgt een omvang van veertig uur. De kunstvakken 1 (beeldende vorming, muziek, dans en drama) hebben in de adviestabel vmbo een verplichte omvang van 320 uren. In de adviestabel basisvorming wordt voor de kunstvakken 280 uren geadviseerd. Ckv vult het verschil van veertig uren tussen beide tabellen. Het is onderdeel van het algemeen verplichte gemeenschappelijk deel van de leerwegen. Alleen docenten met een bevoegdheid voor de kunstvakken mogen ckv geven. De invoeringsdatum en het examenprogramma worden naar verwachting dit voorjaar vastgesteld.

In opdracht van het Ministerie van OCenW heeft SLO het examenprogramma geschreven. Kern van het programma is het deelnemen aan vier culturele activiteiten en de reflectie op deze ervaringen. Het gaat erom dat leerlingen kennis maken met kunst en cultuur, daarover met

elkaar in gesprek gaan en kunnen aangeven waarom ze iets slecht, goed, leuk of saai vinden. Van hun activiteiten en ervaringen leggen ze een kunstdossier aan, als voorwaarde voor reflectie.

Daarnaast bevat ckv, zoals alle vakken in het vmbo, beroepsgerichte oriëntatie en algemene vaardigheden: het verzamelen en verwerken van informatie, plannen, afspraken maken, telefoneren, interviewen, samenwerken, presenteren. Dit soort vaardigheden zijn al in de basisvorming behandeld. In ckv kunnen ze worden toegepast en verder worden ontwikkeld. Het is ook heel goed mogelijk om het trainen van algemene vaardigheden onder te brengen bij vakken als Nederlands en maatschappijleer, zodat de ckv-docent zich kan concentreren op het begeleiden van leerlingen bij hun culturele activiteiten.

Toetsing vindt plaats in de vorm van een schoolexamen in de vorm van een gesprek, een presentatie of een schriftelijk verslag. Er wordt geen cijfer gegeven. Het vak moet naar behoren worden afgesloten. Het moment van afsluiting kan de school naar keuze programmeren in vmbo 3 of vmbo 4.

Salwa Cherif (17), klas 3 vmbo van het Johan de Witt College in Den Haag, heeft intercultureel als thema gekozen. Omdat ik meer wil weten van andere culturen en mijn eigen cultuur wil laten zien. Bijvoorbeeld het verschil tussen kerken en moskeeën en de kunst die je daar vindt. Ik heb met mijn vriendin iemand van de moskee geïnterviewd en dat hebben we met de video opgenomen. Samenwerken vind ik het moeilijkst. Ik en mijn vriendin doen bijna alles, de andere twee leden van mijn groepje doen niks. Maar het maakt me niet uit. Ik ga gewoon verder met mijn werk.

Cultuurshake

Om scholen op weg te helpen bij de invulling van het nieuwe vak heeft Stichting Codename Future, in opdracht van het Ministerie van OCenW, voorbeeldes materiaal ontwikkeld volgens een door haar beproefde methodiek: neem jongeren serieus, geef ze verantwoordelijkheden, zorg voor fun en sluit aan bij hun beleavingswereld. Cultuurshake, zoals het programma heet, is uitgetest in zestien scholen, verdeeld over de twaalf provincies en de vier grote steden. Na het eerste proefjaar, in 1998-99, zijn de scholen met de herziene versie gaan werken. Naar aanleiding van deze ervaringen kunnen educatieve uitgeverijen en/of andere organisaties lesmateriaal ontwikkelen.

Cultuurshake presenteert ckv als een ontdekkingstocht in de wereld van kunst en cultuur. Het programma begint met een algemeen dossier, waarbij de docent met de klas de begrippen kunst en cultuur verkent. De ervaring leert dat leerlingen in de eerste plaats denken aan moeilijke kunst, een ballet, een klassiek concert of kunst die in een museum hangt. Maar door ideeën uit te wisselen wordt het leerlingen duidelijk dat het terrein veel breder is. Ook graffiti, bodypainting, buikdansen, soaps, discos en modeshows zijn uitingen van kunst en cultuur.

Vervolgens gaan de leerlingen in groepjes aan het werk. Ze brengen in kaart wat er in hun buurt aan kunst en cultuur is te vinden; ze verzamelen folders, pluizen telefoonboeken uit en zoeken op internet. Als ze zich een beeld hebben gevormd, maakt elk groepje een keuze uit acht dossiers. Daar zit altijd wel iets bij wat hen aanspreekt. Voorbeelden zijn beweging (van ballet tot streetdance), beeldende kunst (van schilderijen tot websites), drama (toneel, musicals, soaps en film), de wereld van andere culturen, en natuurlijk muziek. De groepjes gaan aan de slag met een onderwerp dat ze leuk en interessant vinden. Ze verzamelen daarover zoveel mogelijk

informatie, bezoeken twee instellingen op dat terrein en interviewen de mensen die er werken. Na elke stap staan de leerlingen even stil om te reflecteren op hun keuzes en ervaringen: wat heb ik ondernomen, hoe heb ik het gedaan, wat vond ik ervan? Hun meningen en bevindingen worden bijgehouden in een logboek (kunstdossier), dat wordt aangevuld met folders, foto's, interviewvragen en -antwoorden en wat de leerlingen verder in hun onderzoek tegenkomen. Na afloop vertellen ze hun ervaringen aan elkaar, bij voorkeur via een creatieve presentatie. Dat kan allerlei vormen aannemen: een muurkrant, een videoclip, een fotoboek, een website, een toneelstukje of een spreekbeurt.

Het lesprogramma is gebaseerd op veertig lessen. Als de leerlingen het algemene dossier en twee keuzedossiers hebben doorlopen en daarmee aan vier culturele activiteiten hebben deelgenomen, hebben ze aan de eindtermen voldaan.

Farid Djibet (16), klas 3 vmbo van het Johan de Witt College in Den Haag, heeft film en toneel als thema gekozen. □ In het begin had ik er eigenlijk niet zoveel zin, maar ik ben het steeds leuker gaan vinden.

Je komt nog eens buiten de school.

En als je alle stappen goed opvolgt, is het helemaal niet moeilijk. Wij zijn bij het Theater aan het Spui geweest en hebben achter de schermen mogen kijken. Zo kom je veel te weten. Je ziet wat er allemaal moet gebeuren voor een voorstelling van een uurtje. Ik denk dat wij onze presentatie in de vorm van een nieuwsuitzending doen, zoals op tv, met een decor en alles. Ckv wordt op mijn school grootsbehandeld, dus pakken wij het ook groots aan, zodat de docent zegt: Wauw, dit was een te gekke presentatie! □

Ervaringen

Uit de proef is gebleken dat de aanpak aanslaat bij docenten en leerlingen. Natuurlijk zijn er aanloopproblemen. Leerlingen en docenten moeten wennen aan de nieuwe manier van werken. Ook op het organisatorische vlak zijn er hobbels. Om hun opdrachten te kunnen uitvoeren moeten leerlingen kunnen telefoneren, faxen en internetten.

Deze faciliteiten waren op de proefscholen nog niet altijd in voldoende mate aanwezig.

Docenten hebben daarvoor creatieve oplossingen bedacht. Zo mochten leerlingen hun eigen mobieltjes gebruiken en kregen zij daarvan de kosten vergoed. Andere scholen hebben telefoonkaarten uitgedeeld.

De kracht van deze benadering is dat hij aansluit bij de belevingswereld, maar ook bij het niveau van vmbo-leerlingen. Dit betekent onder andere dat geen hoge eisen worden gesteld aan talige vaardigheden. Leerlingen hebben een duidelijke voorkeur voor video en fotografie als het gaat om de verslaglegging van hun activiteiten. Op de Christelijke Scholengemeenschap Comenius in Leeuwarden hebben alle leerlingen een wegwerpcameraatje gekregen waarmee ze de stad in werden gestuurd om foto's te maken van kunst- en cultuuruitingen.

Een goede introductie van het vak wordt door docenten heel belangrijk gevonden; een leuke start waardoor leerlingen gemotiveerd raken. Een goed middel, waar veel scholen gebruik van maken, is leerlingen laten deelnemen aan workshops die hen een beeld geven van verschillende disciplines. De Stedelijke Scholengemeenschap Nehalennia in Middelburg neemt een speelfilm als startpunt. Leerlingen kijken immers graag naar films. Bovendien is film een bunde

ling van allerlei disciplines - beeld, theater, muziek, tekst, beweging - en biedt daardoor veel aanknopingspunten om het gesprek over kunst en cultuur op gang te brengen. Ook een leuke afsluiting werkt motiverend. Voor de presentaties in de klas of in de aula worden soms andere leerlingen, docenten en zelfs ouders uitgenodigd. Een enkele school organiseert de afsluiting in een echte theaterzaal. Zo mogen de leerlingen van het Sondervick College in Veldhoven hun presentaties houden tijdens de culturele avond die de school jaarlijks in de schouwburg organiseert. Van de presentaties die niet in het programma passen, wordt in de foyer een tentoonstelling gemaakt.

De methodiek is zeer geschikt om actief en zelfstandig leren te bevorderen. De methode biedt leerlingen de nodige structuur in de vorm van stappenplannen. Ook geeft de methode tips: voor telefoneren, interviewen, kijken, luisteren, internetten, presenteren en organiseren. Maar leerlingen krijgen geen kant en klaar programma. Zij nemen in principe het initiatief, maken zelfstandig keuzes uit het aanbod van kunst en cultuur en bepalen zelf hoe ze begeleid willen worden bij hun onderzoek of activiteiten.

Docent Hans Geijtenbeek van het Ulenhofcollege in Vorden probeert zo min mogelijk te sturen. □Leerlingen kunnen veel meer dan wordt aangenomen. Als je het initiatief aan hen laat, zie je hoeveel pit ze hebben. □ Volgens Laetitia Bartelink, docent aan het Johan de Witt College in Den Haag, is er altijd wel een groep leerlingen die moeilijk in beweging te krijgen is. □Ik probeer ze te activeren door ze op informatie te wijzen en ideeën aan de hand te doen. Ook de voortgang houd ik, via het logboek, goed in de gaten. Ik controleer wekelijks wat voor afspraken ze hebben gemaakt en of ze die zijn nagekomen. Dat alles legt een groot beslag op mijn tijd. Als ckv schoolbreed wordt ingevoerd, kan ik het niet meer behappen en zullen meer docenten zich met het vak moeten bezighouden. Dat vind ik sowieso belangrijk vanwege de vakoverstijgende vaardigheden. □

De methode is arbeidsintensief, erkent ook Frank Goossens, docent bij het Sondervick College. □Maar daar staat veel plezier tegenover. Je komt op een andere manier met leerlingen in contact. Ze komen bij je met hun eigen ideeën, je geeft ze tips, soms ga je met een groepje mee. Er ontstaat een relatie die, je zou bijna zeggen, menselijker is geworden. □

Het groepje van Lauri van Eerd(16), klas 4 vmbo van het Sondervick College in Veldhoven, heeft een muurkrant gemaakt, met foto's en uitwerkingen van interviews, en een videoclip. □Daarvoor hebben we de camera van school geleend en de sporthal van de gemeente voor een uurtje gehuurd. Ik vond het wel moeilijk: eerlijk taken binnen je groepje verdelen, afspraken regelen en plannen. Ik vond het eng om te bellen, je bent zenuwachtig en dan vergeet je je vragen. Maar het is goed gegaan. Sommige leerlingen wilden alles door de docent laten regelen, maar dat deed hij niet. Dat moet hij ook niet doen. Hij moet alleen helpen als je er niet uit komt. Mijn groepje heeft echt alles zelf gedaan. □

Steunpunten voor kunsteducatie

De regionale steunpunten voor kunsteducatie zijn van meet af aan bij de proef betrokken geweest. De meeste consulenten zijn in de klas geweest of hebben op school spreekuur gehouden. Verder hebben ze telefonisch of per fax contact gehad met leerlingen. Op die manier hebben ze de doelgroep leren kennen.

Steunpunten kunnen vanuit hun ervaring met scholen meedenken over de opzet en invulling van ckv. Ze zijn uitstekend op de hoogte van subsidiemogelijkheden, ze hebben een overzicht van het culturele aanbod in de regio, ze zijn goed ingevoerd in zowel de wereld van kunst en cultuur als in het onderwijs en kunnen docenten en leerlingen in contact brengen met culturele instellingen en kunstenaars.

Nico Out, stafmedewerker cultuurparticipatie bij Scoop in Middelburg: □We hebben een hele lijst van kunstenaars die zelfstandig opereren. Daar staan veel muzikanten op, maar ook bijvoorbeeld een videofilmer, een danser, iemand die boeken restaureert en een ontwerper van websites.

Wij letten erop dat er ook jongere kunstenaars bij zitten en dat ze in staat zijn op het niveau van jongeren te com-municeren. We hebben ook kunstenaars bereid gevonden om workshops te geven of om leerlingen te helpen bij de voorbereiding van hun eigen presentatie.□

Volgens Lummie Fokkema, projectleider voortgezet onderwijs bij Keunstwurk in Leeuwarden, maakt internet het steeds gemakkelijker om informatie te geven. □Op onze website staan gegevens over vrijwel alle kunstinstellingen in Friesland en een actuele agenda van voorstellingen die geschikt zijn voor jongeren, met een korte bespreking van de inhoud. We hebben een documentatiecentrum over kunstenaars waarop leerlingen een beroep kunnen doen. Ook kunnen leerlingen, op eigen initiatief, vragen aan onze consulenten voorleggen. En wij kunnen scholen met elkaar in contact brengen voor vakmatig overleg. Zo kunnen docenten steun vinden bij elkaar, van elkaar horen hoe ze problemen hebben opgelost en lesideeën uitwisselen.□

Paulette Bijland (16), klas 4 ivbo van de Christelijke Scholengemeenschap Comenius in Leeuwarden, vindt ckv ontzettend leuk. □Van mij mag het verplicht worden. Je krijgt wel een opdracht, maar daarbinnen heb je alle vrijheid. Mijn groepje heeft heel veel informatie aangevraagd bij bedrijven die in muziek doen en we zijn bij een platenmaatschappij geweest. Daar hebben we gevraagd hoe het allemaal werkte. En we zijn de stad ingegaan met een camera, op zoek naar kunst en cultuur. Je gaat naar dingen kijken zoals je ze nooit eerder had bekeken. Eigenlijk ging ik voor het eerst echt kijken.□

Ckv-bonnen

Vanaf november 2000 krijgt elke vmbo-leerling - ook als ckv niet verplicht wordt gesteld per augustus 2001 - in klas 3 een ckv-pas en -bonnen met een totale waarde van vijftig gulden. De ckv-bonnen kunnen alleen worden besteed op vertoon van de ckv-pas. De ckv-pas biedt dezelfde korting op toegangsprijzen als de CJP-pas. Met de ckv-pas en -bonnen kunnen leerlingen, docenten en scholen zich voorbereiden op de invoering van ckv.

Daarnaast krijgt elke school twee docenten-CJP's. Deze pas machtigt de docent om de ckv-bonnen, uiteraard in overleg met de leerlingen, collectief te besteden. Dit geeft scholen in regio's met een gebrekkige culturele infrastructuur de mogelijkheid om activiteiten of voorstellingen op school te organiseren.

Volgens docenten van de proefscholen kun je veel doen met vijftig gulden. Corry Sjoukema van de Christelijke Scholengemeenschap Comenius in Leeuwarden: □Als de kinderen naar een musical willen, kom je niet uit met het geld. Maar er zijn genoeg goedkope activiteiten in de regio. Onze stadsschouwburg heeft voorstellingen voor een tientje. Daar zou je dus vijf keer naar toe kunnen.□ Ook in een □plattelandsdorp□ als Vorden is er voor leerlingen genoeg te

vinden, zegt Hans Geijtenbeek van het Ulenhofcollege. □ Zutphen, Doetinchem, Deventer, Apeldoorn en Arnhem liggen binnen een straal van 25 kilometer. Maar leerlingen gaan rustig naar Hilversum omdat ze een televisie- of radiostudio willen zien. Dat kost meer geld. Maar leerlingen

kiezen ervoor, want ze vinden het leuk. □ De scholen ontvangen van de Stichting Cultureel Jongerenpaspoort (CJP) aanmeldingsdocumenten waarmee ze passen en bonnen kunnen aanvragen. De passen en bonnen worden afgeleverd met een informatiepakket waarin alle personen en instellingen staan vermeld die de cultuurbonnen accepteren. Een geactualiseerde lijst is te vinden op de website van CJP: www.cjp.nl/ckv.

AAN DE SLAG?

Loopt u warm voor ckv in het vmbo en wilt u aan de slag? Dat kan. Er zijn diverse organisaties die u kunnen adviseren hoe u u kunt voorbereiden op ckv. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

> SLO: Eeke Wervers en Hans van Bommel, projectleiders ckv in het vmbo, telefoon:

(053) 484 02 74. SLO voert ook de centrale regie van de regionale netwerken ckv die zijn gestart

om opgedane ervaringen over te dragen. Scholen die belangstelling hebben voor deelname aan een netwerk, kunnen informatie aanvragen via telefoon: (053) 484 02 74.

> Stichting Codename Future: Sonja van Roode en Ernest van Hezik, telefoon: (070) 360 41 34.

> Nederlands instituut voor kunsteducatie (LOKV) voor informatie over steunpunten voor kunsteducatie: Paul Vogelesang, telefoon: (030) 233 23 28.

Tekst: José van Vonderen, Ontwerp: Ziggurat design, bureau voor advertising, communicatie en vormgeving. Druk: Drukkerij Lecturis Eindhoven, PMVO, □ s-Gravenhage februari 2000.

Deze uitgave van het PMVO is tot stand gekomen in samenwerking met Code Name Future, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie (LOKV), Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en SLO.